

SHB 348 KRİZE MÜDAHALE

2. Hafta: Krize Müdahalede Etik ve Yasal Düzenlemeler

Öğr. Gör. Ezgi Arlan Özdemir

Etik Nedir?

- «Etik, doğru ve yanlış davranışların neler olduğunu ortaya koymak için sistematik, tavsiye edici ve savunucu bir kavramasallaştırma sunan bir alandır. Etik, insanlara doğru eylemlerin hangileri olduğunu gösterir. İnsan hayatı etik olmadan rastgele ve amaçsız olacaktır. Etiği kullanarak değerlerimizi sınıflandırırız ve toplumsal yaşam için kuralları belirleriz. Etik doğrultusunda düşündüğümüzde sadece kendimizi değil çevremizdeki diğer insanları da düşünürüz. Kendimiz ve diğer tüm insanlar birbirlerinin iyilik hallerini etkiler.»
- Etik ilkeler topluma ve toplumdaki her bir bireye iyi geldiği varsayılan davranışları gösterirler.

Sosyal Hizmette Etik

- Bütün mesleklerde olduğu gibi sosyal hizmet mesleğinde de etik değerler mesleki uygulamalardaki iyi ve kötüyü tanımlar. Etik değerler, mesleki uygulamaların nasıl olsa daha iyi olacağını ne durumlarda daha iyi olmayacağını tanımlamaktadır (Mavili Aktaş, 2008). Lowenberg ve Dolgoff (1996: 21), mesleki değerlerle meslek etik ilişkisinde şöyle bir değerlendirme yapar: **“Meslek değerleri ve meslek etiği birbiriyle ilişkili olsa da aynı şey değildir. Mesleğin değerleri ve etiği birbiriyle uyumlu olmalıdır. Bu iki unsur arasındaki yegâne fark; değerler mesleki uygulamalarla ilgili iyi ve arzu edileni tanımlarken, etik doğru ve yapılması gerekenleri anlatır. Değerler hangi düşüncelerin uygun olduğunu anlatırken, etik bu düşüncelerle ne yapılması gerektiğini ve bu düşüncelerin uygulamasının nasıl olacağına işaret eder”** (Mavili Aktaş, 2008).

Gizlilik

- Gizlilik, herhangi bir güven ilişkisinin en önemli niteliklerinden biridir. Aynı zamanda ruh sağlığı çalışanları için etik önemli bir parçasıdır. Terapötik ilişkide paylaşılan bilgilerin izinsiz ifşa edilmesinden korumak anlamına gelen ve geniş bir kavram olan gizlilik, müracaatçı kabul etmediği sürece, shu tarafından hiçbir şeyin ifşa edilmeyeceğine yönelik verilen kesin bir sözdür.

Gizlilik İhlalleri

- **TCK 278 Md. «Suçu Bildirmeme»**
- “(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması hâlen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.
- (3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır”

Gizlilik: Bilgilendirilmiş Onam

- Bilgilendirilmiş Onam müracaatçılara, terapötik ilişkide katılımcılar olmaları için ihtiyaç duydukları bilgilerinin verilmesinin bir yoludur.

- Türkiye'nin henüz bir Ruh Sağlığı Yasası bulunmamaktadır. Türkiye Psikiyatri Derneğinin Ruh Sağlığı Yasasının TBMM'de bir kanun teklifi verilmesi için öncülük etmiştir. Fakat kanun teklifi şuan için onaylanmamıştır.
- «Aralık 2016'da 26. Dönem Milliyetçi Hareket Partisi Aydın Milletvekili ve psikolojik danışman Sayın Deniz Depboylu'nun TBMM'de ev sahipliğinde Türkiye Psikiyatri Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği, Psikiyatri Hemşireleri Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği gibi meslek dernekleri ile hak savunucusu sivil toplum kuruluşu olarak Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği ve hasta temsilcileri bir araya gelmiş, bu toplantıda ruh sağlığı yasası hazırlanması tekrar gündeme gelmiştir.»

Ruh Sağlığı Yasası

Teklif Edilen Ruh Sağlığı Yasa Tasarısı

- Amaç
- **MADDE 1-** Bu yasanın temel amacı insan hakları ve çocuk hakları ilkeleri doğrultusunda toplum ve bireyin ruh sağlığının korunmasına ve ruhsal yönden sağlıklı gelişimin sağlanmasıya yönelik temel ilkeleri belirlemek, ruh sağlığı sorunu olan bireyleri saptamak, ilgili hizmet standartlarını tanımlamak, ruh sağlığı hizmet ve desteklerine acil erişim ihtiyacı duyan bireylerin, ihtiyaç duydukları hizmet ve destekleri, mümkün olan en kapsamlı ölçüde ve gönüllü temelde almalarını ve kendi iyileşme süreçlerine dahil olmalarını, bu doğrultuda verilecek önleyici, destekleyici ve iyileştirici hizmetleri mümkün olan en az kısıtlayıcı ve en uygun yöntemlerle sağlamaktır. Ayrıca sosyal bağlar kurulmasını, ekonomik kendine yeterlik sağlayacak hizmetler ağı düzenlenmesini ve denetlenmesini de sağlamaktır

Teklif Edilen Ruh Sağlığı Yasa Tasarısı

- **Ruh sağlığı meslek mensupları**
- **f. Sosyal alışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı:** Üniversitelerin “sosyal hizmet” bölümünde en az dört yıllık lisans eğitimi almış ve sosyal hizmet mesleği uygulamaya yetkili meslek mensubudur.

MADDE 5- Diğer Sağlık Hizmetlerine Erişimde Ayrımcılığın Önlenmesi

■ MADDE 5- Diğer Sağlık Hizmetlerine Erişimde Ayrımcılığın Önlenmesi

(1) Genel sağlık hizmeti veren kurum ve kuruluşlarda, gelişimsel bozukluğu, ruhsal sorunu ya da zorluğu olan kişilere, sağlık hizmetlerinin ayrımcılık olmadan, tam ve eksiksiz verilmesini sağlanır.

İKİNCİ BÖLÜM MADDE 6- Koruyucu, Önleyici ve Geliştirici Ruh Sağlığı Hizmetleri

- (1) Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile işbirliği içinde yönetmelik hazırlanması ve yürütülmesi, standartların belirlenmesi, ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte projeler, kampanyalar hazırlayıp yürütmek yoluyla; bireylerin erken çocukluk döneminden itibaren sağlıklı ruhsal özelliklere sahip olarak yetişmelerinin sağlanması, ruh sağlığını bozucu etkenlerin önlenmesi, ruh sağlığını geliştirici etkenlerin artırılması, ruhsal hastalıkların erken tanınması, etkin tedavisi ve süregenleşmesinin önlenmesi, ruhsal hastalıkları olan bireylerin sağlıklı ve sosyal yönden işlevsel bir yaşam sürdürebilmesinin sağlanması, hastalığa bağlı ortaya çıkabilecek engelliliğin ve erken ölümlerin önlenmesi, insan onurunun korunması amacıyla aşağıdaki önlemleri alır:

Hizmet Alan, Bakım Veren ve Hizmet Sunan Kişilerin Hakları ve Devletin Yükümlülükleri

MADDE 7- Ruh Sağlığı Sorunu Olan Kişilerin Hizmet Alma Hakkı

- (1) Ruh sağlığı sorunu olan kişilerin evrensel hukuk ilkeleri, anayasa ile kabul edilmiş uluslararası sözleşmeler ve yasalarda tanınmış insan hak ve özgürlükleri kapsamında tanımlanmış olan aşağıdaki haklar bu yasa çerçevesinde devlet tarafından güvence altına alınır ve korunur;

MADDE 8: Bilgilendirilmiş onay verme ve reddetme hakkı

- a) Kişinin tıbbi, psikolojik, psikososyal müdahale ve iyileşme sürecine katılımını aktif olarak sağlayacak biçimde, zamanında ve yeterli bir içerikle bilgilendirilme hakkı vardır. Bilgilendirme hakkının kullanılabilmiş olması için bilgilendirmeyi hizmet vermekle sorumlu personelin bizzat kendisinin yapması gerekir. Kişi, verdiği onayı her zaman için geri alma hakkına sahiptir.

- (1) Ruh sağlığı hizmeti sunmakla yetkili meslek mensupları kabul edilmiş uluslararası sözleşmeler ile yasalardan doğan çalışma ve mesleki haklarına ek olarak ruh sağlığı hizmetinin özgünlüğünden kaynaklı aşağıdaki haklara sahiptir:
- d) Ruh sağlığı hizmeti alan bireyin kendisinde ve/veya yakınında ortaya çıkan ve güvenlik tedbirleri için zorunlu ihbarı gerektiren bir zarar görme ya da zarar verme durumu oluştuğunda görevi gereği ihbarda bulunan meslek mensubunun talebi olması ve/veya gerekli görülmesi halinde kişisel bilgileri gizli tutulur. Gizliliği korumayanlar hakkında Türk Ceza Kanunun ilgili maddeleri uygulanır

MADDE 10: Hizmet Sunan Kişilerin Hakları

- a) Ruhsal bir sorun ya da yakınma olup olmamasından bağımsız olarak ruh sağlığı mesleklerinde yetkili kişilerce yapılan muayene, tedavi, psikoterapi, psikolojik danışma, sosyal inceleme, gelişimsel değerlendirme ve rehabilitasyon süreçlerindeki tutulmuş kayıtlar ve oluşturulmuş belgelerdeki her türlü kişisel bilgi, yasal zorunluluklar ya da kişinin kendisinin, çocuk ve ergense yaşa göre kendisinin ve/veya veli/yasal temsilcisinin rızası (kanuni dayanağı kesinleştirilecek) olmadan üçüncü tarafa açıklanamaz. Sağlık çalışanları ve sağlık kurumları bu gizliliği sağlamak ve sürdürmekle sorumludur.

MADDE-11

Mahremiyet ve İhbar Yükümlülüğü

- b) Yasal zorunluluklar dışında, kişinin ruh sağlığını koruma ve geliştirme yönünde kendi yararına akrabaları, sağlık mesleklerinden kişiler ve ilgili diğer kişi ve kurumlarla yapılacak paylaşım için kendisinin rızası, çocuk ve ergense yaşa göre kendisinin ve/veya velisinin rızası zorunludur. Kişinin yüksek yararı gözetilerek sağlık verilerinin üçüncü kişilere açıklanmasıyla göreceği maddi ya da manevi zarar göz önüne alınarak, kendi oluru olsa bile gerekçesi tıbbi kayıtlarına yazılı olarak belirtilmek koşuluyla açıklanmayabilir.

MADDE-11

Mahremiyet ve İhbar Yükümlülüğü

- c) Kişilerin sağlık bilgilerini içeren verilere kendisinin, çocuk ve ergense yaşa göre kendisinin ve/veya velisinin erişme hakkı saklıdır. Çocuk ve ergenlerin temel sağlık bilgilerini içeren verilerin paylaşımına, çocuğun yüksek yararı gözetilerek çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı tarafından karar verilir. Ancak kişinin olumsuz etkilenme olasılığı göz önüne alınarak ruh sağlığı değerlendirme ve tedavilerindeki standart temel sağlık bilgileri dışındaki ruh sağlığı uzmanının yorumlarına, psikolojik incelemelere, klinik görüşme, sosyal inceleme ve gelişimsel değerlendirme notlarına erişimi kısmen ya da tamamen kısıtlanabilir. Psikoterapi notları terapistin kendi kişisel tanım ve yorumlarını da içerdiğinden tıbbi ve yasal zorunluluk dışında kişi ve terapistin ortak oluru ile erişime açılabilir.

MADDE-11

Mahremiyet ve İhbar Yükümlülüğü

MADDE-11

Mahremiyet ve İhbar Yükümlülüğü

- d) Kişisel sağlık bilgilerinin açıklanması ya da paylaşımıyla ilgili istisnalar kişinin ya da üçüncü kişilerin bedensel, ruhsal ya da ekonomik yönden açık- öngörülebilir zarar görme olasılığı, suça maruz kalma durumu veya mahkeme kararına dayalı zorunluluklarla sınırlıdır. Bu istisna durumlarında kişinin olur verme koşulu aranmaz ancak kişi ya da yasal temsilcisi olanaklar ölçüsünde bilgilendirilir.

TOPLUM RUH SAĞLIĞI MERKEZLERİ HAKKINDA YÖNERGE (16/02/2011 tarih ve 7364 sayılı Makam Onayı ile yürürlüğe girmiştir.)

■ Amaç

■ **MADDE 1 - (1)** Bu Yönerge'nin amacı: ağır ruhsal bozukluğu olan hastalara, toplum temelli ruh sağlığı modeli çerçevesinde psikososyal destek hizmetlerinin verilmesi, takip ve tedavilerinin gerektiğinde evde sağlık hizmetleri uygulamasına entegre bir şekilde yaşadıkları ortamda sunulabilmesi için, Sağlık Bakanlığına ait yataklı sağlık tesislerine bağlı olarak faaliyet göstermek üzere toplum ruh sağlığı merkezlerinin kurulması ve işleyişi, asgarî fizikî şartları ile bulundurulması gereken araç, gereç ve personel standardının ve ilgili personelin görev, yetki ve sorumlulukları ile uygulamanın denetimine ilişkin usul ve esasların belirlenerek hizmetin etkin ve ulaşılabilir bir şekilde sunulmasını sağlamaktır.

■ Kapsam

■ **MADDE 2 - (1)** Bu Yönerge, Sağlık Bakanlığı tarafından toplum ruh sağlığı merkezi açmaya yetkili kılınacak Sağlık Bakanlığına ait yataklı tesisleri ve bu birimlerde görevlendirilecek personeli kapsar.

Tanımlar

- **MADDE 4 - (1)** Bu Yönergede geçen tanımlardan;
 - a) Ağır ruhsal bozukluk: Bilişsel, yönetsel ve sosyal beceri alanlarındaki yıkıcı etkisi nedeniyle yeti yitimi ile giden şizofreni ve benzeri psikotik bozukluklar ve duygudurum bozuklukları gibi kronik ruhsal hastalıkları,
 - ç) Bakım kurumu: Ailesinin yanında yaşayamayacak ve tek başına hayatını idame ettiremeyecek durumda olan, sürekli bakıma muhtaç hastaların kaldığı kuruluşları,
 - d) Damgalama: Ruhsal bozukluğu olan hastaların hastalıkları nedeni ile menfi ayrımcılığa maruz bırakılmalarını,
 - e) Gezici ekip: Merkezin sorumlu olduğu bölgede gerektiğinde araçla veya araçsız sahaya çıkıp hastaya hizmet veren ve merkez personelinden oluşturulan ekibi,
 - g) Merkez: Sağlık Bakanlığına ait ruh sağlığı ve hastalıkları hastaneleri ve bünyesinde psikiyatri kliniği veya yeteri kadar ruh sağlığı ve hastalıkları uzman tabibi bulunan genel hastanelere bağlı olarak, ruh sağlığı ve hastalıkları uzman tabibinin sorumluluğunda faaliyet göstermek üzere açılan ve Bakanlık tarafından tescil edilmiş toplum ruh sağlığı merkezini,

Personel seçimi ve görevlendirme

MADDE 8 - (1) Merkezde ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı, sosyal çalışmacı, psikolog, hemşire, şoför, iş uğraş terapisti ve/veya usta öğretici, tıbbi sekreter, idari ve teknik personel, temizlik elemanı, güvenlik görevlisi ile ihtiyaç duyulan diğer unvanlarda yeteri kadar personel ilgili mevzuata uygun olarak valilikçe görevlendirilir. Hizmetin yoğunluğuna göre sorumlu uzmanın gerekçeli talebi, baştabibin uygun görüşü üzerine, ihtiyaç duyulan unvanlarda aynı usulle birden fazla personel görevlendirilebilir

2) Merkezde görevlendirilecek personel, Bakanlık tarafından hazırlanan “Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Çalışma Prensipleri Genel Uyum ve Teori Eğitimi”ni almış olan personel arasından seçilir. Bu nitelikte personel bulunmaması halinde görevlendirilen personelin en kısa sürede ilgili eğitim modülünü alması Bakanlıkça sağlanır.

Personelin görev ve sorumlulukları

MADDE 10 - (1) Merkezde görevlendirilecek personelin görev ve sorumlulukları şunlardır:

• a) Sosyal çalışmacı, psikolog ve hemşirenin ortak görev ve sorumlulukları şunlardır:

1) Merkeze gelen hasta veya yakınlarına merkezin amacı ve işleyişi hakkında bilgi vermek.

2) Hastalara bireysel danışmanlık hizmeti vermek, grup terapisi yapmak ve psikososyal beceri eğitimi vermek.

3) Hasta ve ailelerine psiko-eğitim vermek.

4) Gezici ekibinin çalışmalarına katılmak.

5) Ev ziyareti sırasında yatış endikasyonu gerektiren bir durum tespit edilirse, hastanın ilgili kliniğe nakledilmesini sağlamak.

6) Sosyodemografik veri formunu doldurmak, takip görüşmelerinde izlem ölçeklerini kullanmak.

7) İstatistiksel bilgilerin toplanmasında ve değerlendirilmesinde görev almak.

8) Merkeze devamı sağlanamayan hasta veya yakınlarıyla irtibat kurmak ve merkezin hastayla bağlantısını oluşturmak.

9) Toplumun bilgilendirilmesiyle ilgili ve damgalama karşıtı çalışmalar yapmak.

b) Sosyal alışmacınının görev ve sorumlulukları şunlardır:

1) Merkezin sorumlu olduğu bölgedeki hastaların tespit edilmesi ve merkeze kaydını temin etmek için ilgili kurum ve kişilerle irtibat kurar,

2) Hasta ve/veya yakınlarıyla irtibat kurarak merkez hakkında bilgi verir ve merkeze davet eder,

3) Hastaneye yatışı gereken, bakıma muhtaç ya da çalışabilecek duruma gelmiş hastaların; hastane, bakım kurumu, korumalı iş yeri ihtiyacına cevap verebilmek için ilgili kurumlara irtibat kurar,

4) Damgalama karşıtı çalışmalar için kurumlar arası işbirliğini sağlar ve geliştirir

5) Hastaları sosyal ve hukuki hakları konusunda bilgilendirir, karşılaştıkları güçlüklerin çözümlenmesinde destek hizmeti verir,

6) Sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlara ilişkileri sağlar.

Başvuru ve hastanın merkeze kabulü

- **MADDE 12 - (1)** Merkez, kendisine bağlı bölgedeki ağır ruhsal rahatsızlığı olan hastaları tespit eder ve bu hasta veya ailesi ile telefon yoluyla irtibat kurar. Merkez ve uygulamalar konusunda bilgilendirme yapılarak hasta merkeze davet edilir. Merkeze gelemeyecek durumda olan hastalar evde ziyaret edilir ve durumları belirlenerek merkeze davet edilir. Merkezde hizmet alacak kişinin durumu ve sunulacak hizmet belirlenir. Takip ve tedavi planı oluşturularak hizmeti alacak hasta ve hasta yakınları bilgilendirilir.

Merkezin Çalışma Esasları

- **MADDE 14 - (1)** Merkez, ağır ruhsal bozukluğu olan hastalara sunulan ruh sağlığı hizmetini bir bütün olarak değerlendirmek ve bu kişilerin hizmetten en iyi şekilde yararlanması için ekip anlayışı ile her türlü önlemi almak, bağlı olduğu sağlık tesisi ve diğer ilgili kuruluşlarla koordinasyon ve işbirliği içerisinde çalışmak, tescil tarihinden itibaren en geç 1 (bir) yıl içerisinde hizmet verdiği bölgenin stratejik planını hazırlamak, uygulamak ve sonuçlarını izlemek ve değerlendirmekle yükümlüdür. Merkez rehabilitasyon konusunda hastaların özelliklerine uygun psikososyal destek programları geliştirerek rehabilitasyon sürecinin devamını sağlar.

Hasta hakları

- **MADDE 15 - (1)** Toplum ruh sağlığı hizmeti için kabul edilen hastalar, ilgili mevzuat tarafından belirlenen hakları korunacak şekilde, hasta hakları ve yükümlölükleri ve hizmet içeriği konusunda bilgilendirilir. Hastanın kendisi veya kanuni temsilcisi, sunulacak hizmet ve varsa riskleri konusunda her türlü bilgiyi alma; hastanın kendisi hizmeti kabul etmeme hakkına sahiptir. Hasta hakları ile ilgili mevzuat hükümleri saklıdır.

Kaynaklar

- Ruh Sağlığı Yasa Tasarısı <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-0858.pdf>
- Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri Hakkında Yönerge <https://www.saglik.gov.tr/TR,11269/toplum-ruh-sagligi-merkezleri-hakkinda-yonerge.html>
- GÖKÇEARSLAN ÇIFCI ELIF,AKGÜL GÖK FULYA,ARSLAN EZGI (2015). Kurum bakımından toplum temelli bakıma geçiş toplum ruh sağlığı merkezlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının rolü. Toplum ve Sosyal Hizmet, 26(1).
- Gökçearslan Çifci, E. & Gönen, E. (2011). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci . Toplum ve Sosyal Hizmet , 22 (2) , 149-160 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48441/613669>